

Бошко Мијатовић

Одговор Небојши Катићу

Полемишући са Љубомиром Маџарем, господин Небојша Катић ме је поменуо у не баш похвалном светлу, па сам принуђен да му одговорим. Ево већег дела његових речи:¹

Iz činjenice da je ukupan svetski BDP pao za „samo“ 0.7% u 2009., a kod razvijenih država za „samo“ 3.7%, Mijatović izvlači zaključak da nema govora o “epohalnoj krizi”. I to je to. Coup de grace. Ovo je verovatno najkraća analiza Velike recesije ikada viđena, i ovakva analiza može impresionirati Madžara, ali bojim se, samo njega.

Šta je sporno u Mijatovićevom zaključku o ne-baš-naročito-velikoj-krizi? Mijatovićeva tvrdnja je nedopustivo površna i lišena je bilo kakvog konteksta. Ovako kako to Mijatović interpretira, kriza je došla, bila je mala i prošla je sama od sebe. Mijatoviću se ovakav pristup i može oprostiti jer, ponavljam, njegov tekst se krizom bavi usputno. Međutim, Madžaru se ne može oprostiti...

O tome da kriza nije velika, Mijatović je ocenu dao odoka. I Madžar i Mijatović propuštaju da uoče da prvi put u posleratnoj istoriji svetska ekonomija 2009. nije zabeležila rast. Dakle, ako je reč o nebaš-naročito-velikoj-krizi, kako je moguće da je u tom smislu 2009. jedinstvena godina u poslednjih 60 godine ekonomske istorije? Kako to da nije naveden niti jedan primer u posleratnoj istoriji sveta kada se dogodilo nešto slično?

Dalje, u modernoj ekonomskoj istoriji dugoj vek i po, prepoznate su samo dve velike, globalne krize i obe su dobile svoje prepoznatljive nazive - Duga depresija (1873) i Velika depresija (1929). Kriza koja je započela 2007. takođe je dobila naziv - Duga recesija. Već i time je identifikovana kao treća globalna kriza. Ako je reč o ne-baš-naročito-velikoj-krizi kakvih je već bilo, ne bi bilo nikakve potrebe da joj se daje jedinstven naziv koji je sada i opšteprihvaćen.

Konačno, i daleko najvažnije od svega, jeste činjenica da je globalni ekonomski pad sprečen državnim intervencijama kakve nikada ranije nisu viđene, ni po veličini, ni po geografskom obuhvatu.

Значи, моја тврдња о непостојању дубоке светске кризе, уз навод да је БДП света опао само за 0,7% у 2009, јесте „недопустиво површна“ и дата „одока“. Додуше, сам Катић ме правда тиме што ми то није била основна тема, на чему му хвала.

На почетку желим да уверим читаоца да ми није намера да минимизујем озбиљност збивања од 2007. наовамо, како се г. Катићу учинило, већ само да се супротставим претеривањима са наводном огромном дубином и епохалношћу кризе. Смисао овог

---

¹ Н. Катић: *Post Scriptum о „нашим научним споровима“*, 2015.

претеривања видим у пропагандној тежњи њених заговорника да се „неолиберализам“ што више оцрни коришћењем (погрешног) силогизма, кога сам раније поменуо:²

1. неолибералистички фундаментализам влада светом,
2. свет је у тешкој, дубокој кризи,
3. дакле, неолиберализам је крив за дубоку кризу и погрешан.

Мислим да ниједан од ставова овог силогизма није тачан: нити светом влада неолиберализам, нити се свет налази у дубокој, тешкој кризи, па ни неолиберализам не може бити крив. Дакле, из поменутог разлога овде инсистирам на дефиниционим питањима и тачности коришћења појмова кризе и рецесије, мада разумем слободну употребу у свакодневном говору и писању.

Пређимо на ствар. Да би поткрепио своју тврдњу да је у питању озбиљна криза, Катић горе наводи три става.

Прво, каже Катић, у 2009. први и једини пут изостао је раст БДП-а света у последњих шест деценија, па се стога ради о кризи. Заиста не знам да ли да ово схватим као озбиљну тврдњу. Јер, из изостанка раста у једној години уште не следи да је свет био у дубокој кризи у тој години, а још мање да је у кризи и следећих година. Стагнација у једној години значи само то – стагнацију у тој једној јединој години и ништа више! А појам економске кризе неминовно подразумева озбиљан пад економске активности. Погледајмо кретање БДП-а света током последњих година (у 2009. је нула):

Извор: IMF World Economic Outlook (WEO), October 2014: Legacies, Clouds, Uncertainties; IMF World Economic Outlook Update, January 2015.

² О тзв. неолиберализму, у зборнику „Глобална криза и економска наука, Неолиберализам и алтернативе“, Академија економских наука и Економски факултет, Београд, 2012; видети <http://www.clds.rs/newsite/Mijatovic%20Neoliberalizam.pdf>.

Да ли ове стопе раста од 3 до 5% сведоче о кризи? Свакако да не, осим уколико не променимо појам кризе тако да обухвата и стопе раста од 3 до 5%. То би ипак било неозбиљно.

Да је господин Катић спреман да каже да рецесија/криза није била светска, већ ограничена на развијене земље (-3,4% у 2009), онда би разлике међу нама биле мање. Али, он инсистира на кризи као светском феномену, што могу да разумем: уколико је „криза“ погодила мањи део света док остали настављају да лепо расту, онда је критика „неолиберализма“ далеко мање уверљива пошто би то значило да није „неолиберализам“ крив већ нешто друго што разликује те две групе земаља, односно нешто што је специфично само за развијене земље.

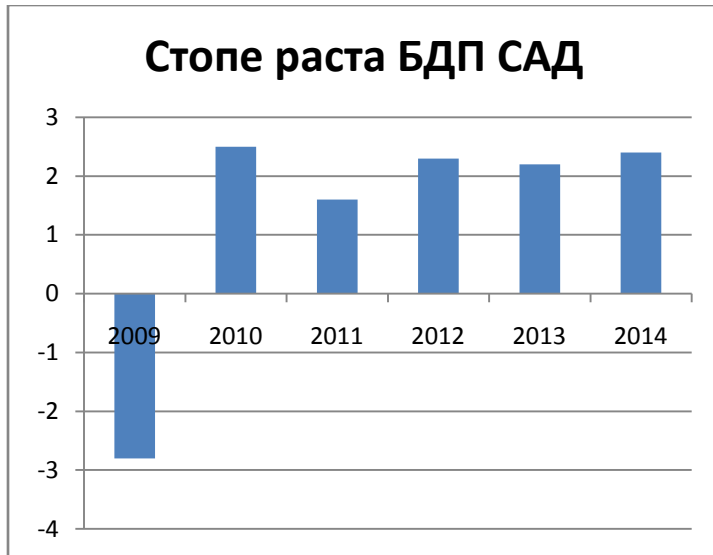
Друго, каже Катић, опште је прихваћено да се ово што се збива зове „Дугом рецесијом“, што је онда криза. Опет хокус-покус са речима. Уколико имате дуготрајну прехладу, онда је то запаљење плућа. Неће бити. Рецесија и криза су два различита појма – разликује их дубина опадања економске активности – и овде квантитет (у смислу трајања) не прелази у квалитет. Прехлада није запаљење плућа, а ни рецесија не траје дуго.

Наравно, појам *дуге рецесије* није универзално прихваћен. Њега углавном користи или га је користила само једна струја америчких економиста предвођена Кругманом. И, уопште, ко је данас у рецесији? Цео свет расте последњих година осим једне групе земаља унутар Европске уније (због познатих слабости институционалне архитектуре ЕУ и политичке неефикасности) и Јапана (из специфичних разлога који делују већ две деценије). Већи део света који је пострадао током 2009. године отад је у процесу опоравка, па се не може рећи да је и даље у кризи или рецесији. Просто, то су две различите фазе привредног циклуса: bear и bull market. Када прође рецесија/криза, привреда започиње успон који се обично зове *опоравак*. И то је на делу од 2009/2010. године. Свакако, опоравак може бити спорији или бржи, а овај се баш и не одликује брзином, па изгледа да су Рајхартова и Рогоф у праву када тврде да је опоравак код економских криза увек био спорији онда када су изазване финансијским кризама.³

Тако су и Кругман и многи други незадовољни релативном спорашћу опоравка америчке привреде, мада привредни раст и у САД постоји:

---

³ С. М. Reinhart and K. S. Rogoff: *Recovery from financial crises: Evidence from 100 episodes*, NBER Working Paper 19823, January 2014.

Извор: Извор: IMF World Economic Outlook: Legacies, Clouds, Uncertainties, October 2014; за 2014. Bureau of Economic Analysis, National Income and Product Accounts, Gross Domestic Product: Fourth Quarter and Annual 2014 (Advance Estimate), 30.1.2015.

У претходних пет година просечна стопа раста америчке економије је 2,2%. Рецесија? Криза? Неће бити. Рецесија је у САД, по оцени полуваничног НБЕР-а, завршена још средином 2009. године! Од тада је и у САД на делу опоравак од рецесије. Да ли је поменути раст могао да буде бржи питање је за дискусију, око кога се годинама ломе копља, али је то друга тема. А ја бих волео да је и Србија имала овај вишегодишњи „рецесиони“ раст од 2,2%.

Господин Катић, значи, и фазу опоравка у развијеним земљама, која траје од 2009/2010, укључује у време дубоке кризе, што је без сумње погрешно. Али, претпостављам о чему се ради: уколико је рецесија/криза трајала годину-две – онда би опет било тешко озбиљно кривити „неолиберализам“ за нешто што је кратко трајало и одавно прошло. Укључењем опоравка у кризу добија се вишегодишњи период у коме критичар „неолиберализма“ има прилике да оштри своје перо.

И треће и најважније, каже Катић, глобални економски пад спречен је „колосалном“ државном интервенцијом. Дубока криза је била ту и још је увек ту, али су њене последице на пад производње неутралисале спектакуларном интервенцијом. Сада већ уопште не схватам шта Катић подразумева под речју *криза*, али то очигледно није пад активности у реалној економији, пошто, по њему, криза постоји и без пада, чак са економским растом. Изгледа да Катић под кризом подразумева поремећај, односно импулс који води поремећају нормалног економског живота, што је нешто сасвим друго и наравно погрешно.

Велики поремећај, првенствено у САД, збио се у финансијском систему 2007-2008. и изазвао финансијску кризу. Не улазећи дубље у причу, довољно је рећи да је дошло до панике првенствено повезане са тзв. банкарским сектором у сенци, па је нестало

поверење у цео финансијски систем, кредитирање је пресахло и економска активност запела. Држава је прискочила у помоћ, и кроз монетарну и кроз фискалну политику, и вероватно је да су ефекти интервенције позитивни. Но, тешко је рећи колико позитивни. Кругман верује да су били добри али недовољни и да је фискални стимуланс требало да буде знатно већи, док неки други (Баро, Кохран, Сакс) мисле да стимуланс није ни могао да донесе боље резултате.

Катићево уверење да су ефекти државне интервенције били огромни и одлучујући да не дође до економског слома потпуно је легитимно, али их он није аргументовао, а још мање доказао. Другим речима, Катићева трећа тачка представља голу тврдњу и стога се не може прихватити на реч. Уместо да доказује, Катић проповеда, како би рекао Слободан Јовановић. А и нема сумње да би му доказивање тезе да би без интервенције дошло до слома ишло тешко, као и увек када се покуша доказивање варијаната алтернативне историје.

Све у свему, мислим да је у економској струци практично општеприхваћено да је развијене земље погодила озбиљна финансијска криза ујесен 2008, која је утицала на појаву краткотрајне рецесије (неколико квартала), да је реални сектор, уз помоћ државе, успео да издржи удар и потом кренуо у успорени, али јасан опоравак у већини земаља развијеног света, док су земље у развоју углавном одржале свој раст и у време рецесије у развијеном свету. Са друге стране, Катић тврди да је свет и даље у дубокој кризи, само што се то не види.

Катић је у одељку посвећеном мени у свему изгрешио. То би било неважно да је у питању само мала чарка око споредног дела његовог полемичког текста, али је проблем, бар за мене, што ми се чини да Катића више интересује лов на вештице него озбиљна, аналитичка расправа о економским збивањима.

12.2.2015.